

Platform voor promotiedoelelen

Wie meent dat de Biënnale van Venetië louter een kunstmanifestatie is, heeft dit jaar de verkeerde bril opgezet. Kunst speelt er een beperkte rol, en legt het af tegen de ingevlogen sjeiks, fotomodellen en spectaculaire museumplannen.

Door **Rutger Pontzen**



Publiek en pers fotograferen de performance van de Italiaanse kunstenaar Michelangelo Pistoletto die grote spiegels kapot slaat in de Arsenale op de Biënnale van Venetië.



Werk van Tomas Saraceno in het Palazzo delle Esposizioni.

Foto's Joost van den Broek / de Volkskrant

Make way for the sheikh. De half gesluisde vrouw op de kade in Venetië windt er geen doekjes om. Of we allemaal even aan de kant kunnen - en een beetje snel ook. Het is donderdag 4 juni, half vier. Zoals aangekondigd verschijnt enkele seconden later inderdaad sjeik Sultan Bin Tahnoon Al Nahyan, voorzitter van het ministerie van cultuur en erfgoed in Abu Dhabi, in een stofwolk, omringd door dertig in onberispelijk zwart geklede assistenten en veiligheidsbeambten. De sjeik is zelf voor het dramatische effect in een even onberispelijk, wonderwel wit gebleven gewaad gekleed, met modieuze zwarte zonnebril en een baardje dat tot op de eenhonderdste millimeter nauwkeurig is aangeplant en geschon.

Even gelaten als vanzelfsprekend loopt hij de rij wachtenden in de snikhete zon voorbij om zich in een watertaxi naar de overkant te laten varen. Daar, aan het einde van de Arsenale, de vroegere haven en touwfabriek, heeft het kleine, maar puissant rijke oliestaatje een loods ingericht.

Abu Dhabi is, als onderdeel van de Verenigde Arabische Emiraten, een van de negen nieuwkomers op de

Wandelschoenen

De belangrijkste locaties van de 53ste Biënnale van Venetië zijn de Giardini della Biennale (waar de oudste landenpaviljoens staan, zoals die van Nederland, Duitsland, Engeland, Amerika en Frankrijk) en het Arsenaleterrein (waar het grootste deel van de hoofdententstelling van Daniel Birmbaum is opgesteld). Alle overige landenpresentaties en exposities ('collateral events') zijn verspreid over de stad.

Wie het allemaal wil zien moet daarvoor minimaal vier dagen uittrekken, goede wandelschoenen aanschaffen, een gedetailleerde plattegrond en een meerdagenkaart voor de vaporetto (de Venetiaanse waterbus).

53ste Biënnale van Venetië. Weinig is dan ook aan het toeval overgelaten om deze eerste presentatie tot een succes te maken. Niet alleen heeft de oliestaat de Franse tentoonstellingsmaker Catherine David (ex-directeur van het Nederlands Architectuurinstituut en kunstcentrum Witte de With in Rotterdam, en behartiger van de Palestijnse zaak) ingehuurd om de loods tot een multimediale tentoonstelling annex toeristenbureau om te toveren, verderop op het biënnaleterrein hebben de Emiraten ook nog eens een aparte stand weten te bemachtigen.

Het is er tijdens de eerste persdag een drukte van jewelste. Meer dan honderd journalisten, fotografen en cameramannen vergapen zich aan de vier vrouwelijke kunstenaars en de maquettes van de musea die binnenkort aan de oevers van de Perzische Golf moeten verrijzen: de nieuwe filialen van het Louvre, Guggenheim Museum en het Performing Arts Centre in Abu Dhabi, en het Museum of Middle Eastern Modern Art in Dubai.

De mengeling van nieuwbouw, geld en culturele krachtpatserij is bepaald geen uitzondering in Venetië. De nieuwste editie van de belangrijkste biënnale ter wereld kent, naast het te verwachte aanbod aan landen-

paviljoens en hoofdentoonstellingen, meer van dit soort pr-manifestaties. Zo staat in het onderkomen van Bosnië en Herzegovina - het grachtenpandje Ca' Pesaro - een model van het Ars Aevi Museum of Contemporary Art in Sarajevo. De nog te bouwen kunstinstelling met moderne vormgeving, is een ontwerp van de Italiaanse architect Renzo Piano, en moet naar het schijnt een 'regionaal centrum en symbool van een nieuw Europa op de Balkan' worden.

Ronduit spectaculair - alleen al vanwege de locatie - is de daadwerkelijke opening van het museumgebouw van François Pinault. Zijn tweede. Eerder had de Franse grootindustrieel en eigenaar van onder meer de modemerken Gucci en Yves Saint Laurent en het veiligheidsbureau Christie's al het Palazzo Grassi voor zijn collectie opgekocht. Nu zijn de deuren geopend van een nieuw onderkomen, op het Punta della Dogana, even verderop.

De voormalige zoutopslagplaats, op de driehoekige landtong van het eiland Dorsoduro, waar het water van de Canal Grande richting Lido stroomt, herbergt een van de meest imposante collecties moderne kunst ter wereld. Alle grote namen zijn vertegenwoordigd. Al moet worden ge-

zegd dat de overdaad aan werk van Polke, Kelley, Twombly iedere subtiliteit met een klap doodslaat.

Het zal Pinault een zorg zijn. Het gaat hem helemaal niet om het subtiel van de kunst. Belangrijker is dat de VIP-opening door een legertje fotomodellen en hoogwaardigheidsbekleders, onder wie Naomi Campbell en Jacques Chirac, wordt bezocht - en door de media wordt opgepikt. Want Pinault weet hoe je het momentum van de biënnale kan gebruiken om de attentiewaarde van je eigen museum te verhogen. Twee dagen later, als het grote publiek welkom is, staat er een rij wachtenden van tweehonderd meter voor de kassa.

De Verenigde Arabische Emiraten, Sarajevo en Pinault - het is zo maar een greep uit het aanbod van hoe landen, steden en privéverzamelaars zich in Venetië presenteren. Wie meent dat de Biënnale van Venetië louter een kunstmanifestatie is, heeft dit jaar de verkeerde bril opgezet.

Een tocht langs de verschillende exposities wijst uit dat 'kunstbeleving' een beperkte rol speelt in de Giardini en de Arsenale en alle andere presentaties verspreid over de stad. De nieuwste aflevering van de 114 jaar 'oude dame' onder de biënnales is

Must sees & no go's

Beste 3 landenpresentaties:

- 1. Groot-Brittannië.** Filmmer Steve McQueen toont in het Britse paviljoen zijn film *Giardini*. In een traag tempo passen op een splitscreenfilm doek beelden van het fameuze biënnalepark in Venetië, als de biënnale voorbij is en alle bezoekers zijn vertrokken. Een licht deprimierend gegeven voor iedereen die na de voorstelling het drukke park weer betreedt.
- 2. Nederland.** Gastcurator Saskia Bos nodigt Fiona Tan uit als vertegenwoordiger van Nederland. Tan maakt indruk, met name door haar nieuwe film *Disorient*, waarin ze de geschiedenis van Azië als handelscontinent afzet tegen ruige beelden van hoe het er tegen-

woordig in het Verre Oosten aan toe gaat.

- 3. Rusland.** Op zich een middelmatige presentatie, op één bijdrage na: de grappige schilderijen van Pavel Pepperstein. Zijn absurdistische voorstellingen geven een beeld van de toekomst, gecombineerd met suprematistische bouwwerken, zoals een landschap met 'Malevitsj Torens', in 2094. Slechtste landenpresentatie:

Spanje. Miquel Barceló kreeg onlangs bekendheid door zijn beschilderde druipsteenplafond in het VN-hoofdkwartier in Genève. Daarmee dwong hij zijn deelname op de biënnale af. Jammer, want zijn kleurige kitsch past beter tussen de schilderijen op Montmartre.

vooral een platform voor promotiedoeleinden - niet zozeer voor kunstenaars die met hun werk een overzicht geven van de mondiale creativiteit anno 2009.

Zoals eerdere biënnales in Venetië altijd al folderaars kenden en kleine belangengroepen die krantjes en postkaarten uitdeelden, waardoor je aan het einde van de dag met een karrevracht aan papier naar je hotel terugkeerde, zo zijn het nu de grotere instituten. Ze willen vooral zichzelf kenbaar maken.

Zo vraagt het ArtSway's New Forest Pavilion aandacht voor een nationaal park aan de Britse zuidkust ('one of the last places in England to offer a sense of wildness and tranquillity'), probeert het Bleu Zone-project de bezoekers te interesseren voor de katholieke achtergrond van de exposanten, en verwijst de expositie *Travelling Light* naar het belang van de Londense East End als 'lichtgevend, internationaal kunstplatform'.

Vergelijkbaar is het Nederlandse aanbod in deze pr-machinerie. Op de kade, bij de vaporettohalte Arsenale, staat tijdens de openingsdagen het zestig vierkante meter grote videoscherm van Dropstuff opgesteld, als voorbeeld hoe een mobiel, multimediaal museum er tegenwoordig uit

kan zien. Even verderop, in twee voormalige boothuizen naast de loods van Abu Dhabi, presenteert Tijmen van Grootheest, directeur van de Rietveld Academie, zijn wensdroom om over twee of vier jaar alle grote academies van Europa op de biënnale te laten vertegenwoordigen, ter benadrukking van hun onderlinge samenwerking. (De academiedirecteur wist zelfs Frans Timmermans, staatssecretaris van Europese Zaken, uit te nodigen de opening te verrichten.)

Een dag later ontvouwt de directeur van het Van Abbemuseum, Charles Esche, in het haast onvindbare steegje Ca' del Duca, zijn versie van het pan-Europese gedachtegoed. Ook hij maakt een samenwerkingsverband wereldkundig: een 'translocale' uitwisseling van collecties tussen zijn museum, de Moderna Galerija in Ljubljana, het Museu d'Art Contemporani de Barcelona en de Jülius Koller Society, een kunstenaarsarchief in Bratislava.

Met kunst hebben deze presentaties weinig te maken. Wel met media-aandacht, promotiebeleid en het gegeven dat een biënnale het perfecte